

สารบัญ

คำนำผู้แปล	6
บทนำ	10
1 วิวัฒนาการ	18
2 ยุคก่อนประวัติศาสตร์ของการดื่ม	30
3 บาร์ของชาวสุเมเรียน	36
4 อียิปต์โบราณ	50
5 ซิมโพเซียมของชาวกรีก	64
6 การดื่มของชาวจีนโบราณ	78
7 คัมภีร์ไบเบิล	88
8 คอนวิเวียมของชาวโรมัน	100
9 ยุคมืด	114
10 การดื่มในตะวันออกกลาง	126
11 ซิมบส์ ของชาวไวกิ้ง	144
12 ร้านขายเอลยุคกลาง	156
13 ชาวแอซเทค	170

14	กระแสล้างเงิน	178
15	ออสโตรเลีย	196
16	ชาลูนแทบไวลด์เวสต์	210
17	รัสเซีย	230
18	กฎหมายห้ามเครื่องดื่มแอลกอฮอล์	242
	บหลังท้าย	260
	บรรณานุกรม	266
	กิตติกรรมประกาศ	276
	รู้จักผู้เขียน	278
	รู้จักผู้แปล	279

คำนำผู้แปล

คำคืนวันศุกร์ที่สายฝนเทกระหน่ำ ณ บาร์ลับที่ซ่อนตัวอยู่ในซอยลึกกลางกรุง บทสนทนาแว่วมาจากกลุ่มมนุษย์ออฟฟิศที่ชวนกันมาดื่มส่งท้ายสัปดาห์อันเหน็ดเหนื่อย เสียงหัวเราะเฮฮาดังมาจากโต๊ะบันเทิงใหม่ที่กำลังชนแคว้นลองเรียนจบ ขณะที่ในมุมลึกสุดของร้าน ชายหนุ่มผู้อึกหักนั่งดื่มเงียบๆ ตามลำพัง หวังจะให้หน้าสีอำพันช่วยดับทุกข์ คำคืนเดียวกันที่บ้านหลังน้อยในย่านชานกรุงอันเงียบสงบ นักดนตรีจิบไวน์รสละมุนบ่มอารมณ์สุนทรีย์เพื่อกลั่นออกมาเป็นท่วงทำนองเพลงใหม่ โดยมีได้รับรู้แม้สักนิดว่าบนถนนใกล้ๆ กันเกิดอุบัติเหตุครั้งใหญ่อันเนื่องมาจากพฤติกรรมเมาแล้วขับ

ทุกช่วงชีวิตของคนเรา ความเมาดูจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ไม่มากก็น้อย ไม่ว่าผู้พิสมัยน้ำเมาจะเป็นตัวคุณเองหรือคนรอบข้างก็ตาม เราเมากรึ่มในยามสุข เราเมาแเอ้ในยามทุกข์ เราดื่มต้อนรับสมาชิกใหม่ ต่อมอำลาในวันจาก เราดื่มฉลองการเริ่มต้น ต่อมให้ลืมหากการสูญเสีย และหลายครั้งที่ความเมาเป็นชนวนเหตุแห่งหายนะ ทั้งหมดนี้ชวนให้นึกสงสัยว่าความมามีอานุภาพต่อมนุษย์มาตั้งแต่เมื่อไร เหตุใดมนุษย์รุ่นแล้วรุ่นเล่าจึงไม่อาจไถ่ถอนจากอานุภาพนั้น

แน่นอนว่าหนังสือในมือคุณจะพาไปพบคำตอบของคำถามข้างต้น แต่ที่น่าสนใจกว่านั้นคือ มาร์ก ฟอร์ดไชร์ ผู้เขียน ได้หยิบยกแง่มุมของความเมามาคลี่ให้เห็นอย่างรอบด้าน ผ่านเรื่องราวของวิวัฒนาการ ตำนาน ความเชื่อ ศาสนา และแม้กระทั่งการเมือง ตลอดจนเกร็ดเล็ก

เกร็ดน้อย จะว่าไปแล้ว เรื่องราวที่ผู้เขียนเลือกมาเล่าคงไม่ต่างจากส่วนผสม
ชั้นดีที่บาร์เทนเดอร์ผู้พิถีพิถันคัดสรรมาจนได้เครื่องดื่มรสชาติกลมกล่อม
และส่วนผสมทั้งหมดนั้นคือหลักฐานยืนยันว่าทุกสิ่งล้วนมีประวัติศาสตร์
เป็นของตนเอง ไม่เว้นแม้กระทั่งความเมา

ขณะเดียวกัน หากจะกล่าวหาว่าหนังสือเล่มนี้ชวนให้เราพินิจดู
ประวัติศาสตร์โลกผ่านมุมมองของความเมาก็คงไม่ผิดนัก ตัวละครใน
ประวัติศาสตร์ที่สร้างความพิศวงให้เราเสมอมา ไม่ว่าจะเป็นชาวอียิปต์
โบราณ ชาวแอซเทก หรือชาวไวคิง ล้วนดูน่าตื่นตะลึงยิ่งกว่าเคยเมื่อ
พวกเขาเมาหัวราน้ำ ส่วนฉากในประวัติศาสตร์ที่คุ้นเคยอย่างการสร้าง
ชาติอเมริกา การบุกเบิกอาณานิคมออสเตรเลีย และการปฏิวัติรัสเซียนั้น
ใครจะคิดเล่าว่ามีความเมามาเยาะเย้ยแฝงอยู่เบื้องหลัง

นอกจากส่วนผสมที่ลงตัวแล้ว ลีลาการชงของบาร์เทนเดอร์ผู้นี้
ยังเป็นส่วนสำคัญให้เครื่องดื่มแก้วนี้มีรสชาติถูกคองยิ่งนัก ตลอดทั้งเล่ม
ผู้เขียนถ่ายทอดเรื่องราวอย่างมีอารมณ์ขัน ลูกเล่นแพรวพราว หยิกแกม
หยอกนิดๆ บางครั้งก็ออกจะสัปดนอยู่หน่อยๆ และลีลาการเขียนอัน
ทรงเสน่ห์นี้ก็ออกฤทธิ์เป็นความท้าทายในการแปล ผู้แปลได้พยายาม
อย่างสุดความสามารถเพื่อรักษาน้ำเสียงและลีลาของผู้เขียนไว้ หากมี
ข้อผิดพลาดหรือบกพร่องประการใด ล้วนเป็นเพราะอาการเมาต้นฉบับ
ของผู้แปลเอง และต้องขออภัยอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ก่อนจะพลิกอ่านหน้าถัดไป หากผู้อ่านท่านใดจะครีမ်ใจนึกอยาก
ลุกไปรินน้ำเมาสุดโปรดมาละลายเคล้าประวัติศาสตร์อันเฝ้ายาวนานของ
ความเมาเล่มนี้ก็คงเข้าที่ และหากมีใครสักคนเมาพับไปเสียก่อนที่จะได้
ดื่มเท่ากับเรื่องราวจนถึงหน้าสุดท้ายก็คงไม่มีอะไรเสียหาย ก็อย่างที่ผู้เขียน
กล่าวไว้ ความเมาอยู่คู่กับมนุษย์เรามาแต่ไหนแต่ไรแล้วนี่นา

ลลิตา ผลผลา

27 กันยายน 2561

A Short History of Drunkenness

by

Mark Forsyth

แปล

ประวัติศาสตร์แห่งการร่ำสุรา

แปลโดย

ลลิตา ผลผลา

บทนำ

ผมเกรงว่าตัวผมเองก็ไม่วรรู้หรือครับว่าความเมาคืออะไรกันแน่ คำสารภาพนี้คงดูแปลกสำหรับคนที่กำลังจะเขียนเรื่องประวัติศาสตร์ของความเมา แต่บอกตามตรงนะครับว่า ถ้านักเขียนจะปล่อยให้เรื่องซี้ปะตัวอย่างความไม่รู้อะไรมาหยุดยั้งไม่ให้พวกเขาเขียนละก็ ร้านหนังสือคงว่างเปล่าไปตามๆ กัน ถึงอย่างไรผมก็พอจะมีความคิดอะไรอยู่บ้าง ผมลงมือศึกษาทดลองเกี่ยวกับความมีนเมาขนานใหญ่ผ่านประสบการณ์ตรงมาตั้งแต่วัยละอ่อนแค่ 14 ปี ผมขอคิดว่าตัวเองเป็นเหมือนนักบุญออกุสตินฉบับสมัยใหม่ผู้ตั้งคำถามว่า “ถ้าเช่นนั้นเวลาคืออะไร หากไม่มีใครถาม เราจะรู้ว่าเป็นอะไร แต่ครั้งจะอธิบายให้ผู้ถามฟัง เรากลับไม่รู้” ลองเติมคำว่า *ความเมา* ลงไปแทนที่คำว่า *เวลา* ดูสิครับ แล้วคุณจะเข้าใจหัวอกนักบุญอย่างผมดีทีเดียว

ผมตระหนักดีถึงข้อเท็จจริงพื้นฐานทางการแพทย์บางอย่าง จินโทนิกสักแก้วสองแก้วจะทำให้ลายปฏิกิริยาตอบสนองของคุณ ถ้าดื่มสักสิบแก้วหรือราวๆ นั้นจะทำให้คุณได้สัมผัสกับมือกลางวันที่ยืนไปอีกครั้ง

และลุกขึ้นยืนได้ลำบากยากเย็น และหากดื่มเป็นจำนวนไม่แน่ชัด (ซึ่งผมก็ไม่ใคร่จะทดลองเสียด้วย) จะทำให้คุณถึงตายเชียวละ ทว่านั่นไม่ใช่ความหมายของความเมออย่างที่เรารู้จัก (ในแบบฉบับนักบุญออสติน) และถ้าถ้ามีมนุษย์ต่างดาวมาเคาะประตูบ้านผมแล้วถามว่าทำไมผู้คนทั่วทั้งดาวเคราะห์ประหลาดดวงนี้จึงดื่มแอลกอฮอล์อยู่เรื่อย ผมคงไม่ตอบว่า “อ้อ ก็แค่จะทำลายปฏิกริยาตอบสนองของเราเท่านั้นแหละ เราจะได้ไม่ตีปิงปองเก่งเกินไปไงละ”

นอกจากนี้ยังมีความเชื่อผิด ๆ ซึ่งมักหยิบยกมากล่าวอ้างกันเมื่อพูดถึงเรื่องนี้ นั่นคือแอลกอฮอล์ทำให้ความยับยั้งชั่งใจของเราลดต่ำลงไม่จริงเลยสักนิดครับ เวลาเมากี่มึน ๆ ผมทำทุกอย่างที่ไม่เคยนึก *อยาก* ทำตอนมีสติครบถ้วน ผมพูดคุยกับใครต่อใครได้เป็นชั่วโมง ๆ ซึ่งถ้าไม่เมาผมคงมองว่าน่าเบื่อหน่ายมาก ผมจำได้ว่าครั้งหนึ่งเคยโน้มตัวออกมาทางหน้าต่างแพลตฟอร์มในแคมเดนทาวน์ ฟลางโบกรูปพระเยซูตรึงกางเขนไปมา แล้วร้องบอกคนที่เดินผ่านมาให้สำนึกบาป นี่ไม่ใช่สิ่งที่ผมอยากทำตอนไม่เมาเพียงแต่ไม่กล้าทำสักหน่อย

อย่างไรก็ดี ผลกระทบบางอย่างจากแอลกอฮอล์ไม่ได้เกิดจากแอลกอฮอล์หรอกครับ เป็นเรื่องง่ายนิดเดียวที่จะแจกจ่ายเบียร์ไร้แอลกอฮอล์ให้ใครต่อใครโดยไม่บอกว่าในนั้นไม่มีแอลกอฮอล์ จากนั้นก็เฝ้าดูพวกเขาดื่มและจดบันทึก นักสังคมวิทยาทำแบบนี้อยู่ตลอดเวลา ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ล้วนสอดคล้องกันและให้ข้อสรุปชัดเจน ข้อสรุปแรกคือ นักสังคมวิทยาที่บาร์นั้นไว้ใจไม่ได้ คุณต้องคอยจับตามองอย่าให้คลาดสายตา ข้อสอง ถ้าใครมาจากวัฒนธรรมที่แอลกอฮอล์มีไว้ทำให้คนก้าวร้าว คุณก็จะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว ถ้าคุณมาจากวัฒนธรรมที่แอลกอฮอล์มีไว้ทำให้คนเคร่งศาสนา จู้จู้ คุณก็จะเคร่งศาสนาขึ้นมาทันที หรือคุณอาจเปลี่ยนไปในการดื่มแต่ละครั้งด้วยซ้ำ ถ้านักสังคมวิทยาร้อยเล่ห์ประกาศว่ากำลังศึกษาเรื่องเหล่านี้กับความต้องการทางเพศ ทุกคนจะเห็นขึ้นมามีอย่างพร้อมเพรียง และถ้าพวกเขาบอกว่ากำลังศึกษาเรื่องเพลง จู้จู้ ทุกคนจะพากันร้องเพลง

อย่างไม่มีปี่มีขลุ่ย

ผู้คนอาจถึงขั้นเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามชนิดของเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ที่พวกเขาคิดว่ากำลังดื่มอยู่ด้วยซ้ำ แม้ว่าส่วนผสมสำคัญ ซึ่งก็คือเอทานอล (ethanol) จะเหมือนกันทุกประการ แต่ผู้คนจะเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามต้นกำเนิดและความเกี่ยวข้องทางวัฒนธรรมของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้นๆ คนอังกฤษมีแนวโน้มสูงที่จะก้าวร้าวหลังจากดื่มเบียร์ลาเกอร์ <lager-เบียร์ที่หมักภายใต้อุณหภูมิที่เย็นกว่า> ไปไม่กี่แก้ว แต่ลองส่งไวน์ (ซึ่งผูกโยงอยู่กับความหรูหราและฝรั่งเศส) ให้พวกเขาสิครับ พวกเขาจะเปลี่ยนมาสำรวจ มารยาทงาม และในกรณีที่เป็นเอามาก อาจถึงกับหยิบหมวกเบเรต์ขึ้นมาสวมเลยทีเดียวนะ เรื่องที่ว่าทำไมบางคนถึงดื่มลาเกอร์แล้วเมาหยาบ แต่ไม่มีใครดื่มเวอร์มุท (vermouth) แล้วทำลายข้าวของ หรือดื่มเหล้ากัมปารี (Campari) แล้วทำตัวขวางโลกนั้น มีเหตุผลอยู่ครับ

บางคนจะโกรธหัวฟัดหัวเหวี่ยงเวลาคุณบอกพวกเขาแบบนี้ พวกเขายืนยันว่าแอลกอฮอล์เป็นสาเหตุของอะไรก็ตามที่พวกเขาไม่ชอบ เป็นต้นว่าพฤติกรรมรุนแรง ถ้าคุณแย้งว่าแม้แต่วัฒนธรรมที่แอลกอฮอล์เป็นของต้องห้ามก็ยังมีพฤติกรรมรุนแรงเกิดขึ้น พวกเขาจะค้ำหน้าชนฝา ถ้าผมอธิบาย (ซึ่งผมก็ทำได้เสียด้วย) ว่าผมดื่มมากกว่าคนส่วนใหญ่เป็นไหนๆ แต่ไม่เคยต่อยใครสักคนนับตั้งแต่สมัยแปดขวบโน่น (ก่อนที่เหล่าซึ่งมีแอลกอฮอล์จะเตะริมฝีปากรักสงบของผมด้วยซ้ำ) พวกเขาก็จะบอกว่า “อ้อเหอ แล้วคนอื่นล่ะ” อะอะก็อ้างคนอื่นอยู่เรื่อย บ้าซะมัด ก็ช่างคนอื่นปะไร ในเมื่อคนส่วนใหญ่ดื่มได้ตลอดค่านางานเลี้ยงอาหารค่ำบรรยากาศดีโดยไม่หันไปแทงแขกที่นั่งอยู่ทางขวามือเลยสักครั้งนี่นา

และถ้าจู่ๆ เกิดเหตุการณ์น่าเหลือเชื่อที่ส่งคุณข้ามเวลาไปยังอีกสถานที่หนึ่งซึ่งอยู่คนละยุคสมัย ชาวอียิปต์โบราณคงแปลกใจอยู่ครมครันหากคุณไม่ดื่มเพื่อให้เห็นภาพนิมิตของเทพีฮาธอร์ (Hathor) ผู้มีเคียวเป็นสิ่งโต ผมเคยคิดว่า *ทุกคน* ทำแบบนี้กันครับ และหอมผียุคหินใหม่

คนก็สงสัยว่าทำไมคุณจึงไม่สื่อสารกับบรรพบุรุษ ชาวเผ่าซูรี (Suri) ในเอธิโอเปียอาจถามว่าทำไมคุณยังไม่ลงมือทำงานล่ะ เพราะนั่นคือสิ่งที่ชาวซูรีทำเวลาตีตม ดังภริยาที่ว่า “ที่ไหนไม่มีเบียร์ ที่นั่นไม่มีงาน” ใจละครับเรื่องนี้สอดคล้องกับประเด็นทางเทคนิคพอดิบพอดี้ นี่คือนิยามที่เรียกว่าการตีตมเพื่อเปลี่ยนผ่าน ซึ่งหมายถึงการตีตมเพื่อแสดงว่าคุณได้ก้าวผ่านจากช่วงหนึ่งของวันไปสู่อีกช่วงหนึ่ง ในอังกฤษเราตีตมเมื่อเสร็จงาน แต่ชาวซูรีตีตมเพราะถึงเวลาเริ่มงานแล้ว

กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ตอนที่มาร์กาเรต แครตเซอร์ จากโลกนี้ไปร่างของเธอไม่ได้ฝังไปพร้อมกับแก้วไวน์และเครื่องตีตมแอลกอฮอล์มากมายราวกับยกมาจากร้านหัวมุกถนน ซึ่งเราคิดว่าเป็นเรื่องปกติ อันที่จริงเราคงเห็นเป็นเรื่องแปลกพิลึกด้วยซ้ำถ้าฝังร่างของเธอไปแบบนั้น แต่แท้จริงแล้วเราต่างหากที่เป็นคนแปลก เป็นคนพิลึก เป็นคนประหลาดสิ้นดี ตลอดประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติเท่าที่ทราบกันมา ร่างของผู้นำทางการเมืองล้วนฝังพร้อมกับสารพัดข้าวของที่จำเป็นต่อการร่ำสุราในปรโลกกันทั้งนั้น ธรรมเนียมนี้มีมาตั้งแต่สมัยกษัตริย์ไมดัส (Midas) อียิปต์ยุคต้นกำเนิดตราวงศ์ หมอผีแห่งจินโบราณ และแน่นอนว่าย้อนไปถึงสมัยชาวไวคิงด้วย แม้แต่ผู้สิ้นลมไปเนิ่นนานก็ยังอยากเมาแถมเป็นครั้งคราวถ้าไม่เชื่อก็ลองถามชาวเผ่าทีริกี (Tiriki) แห่งเคนยาที่นำเบียร์ไปรินรดหลุมศพบรรพบุรุษดูสิครับ

ความเมาแทบจะเป็นเรื่องสากล แทบทุกวัฒนธรรมในโลกต่างมีน้ำเมากันทั้งนั้น ส่วนพวกที่ไม่ค่อยหลงใหลได้ปลื้มกับน้ำเมาเท่าไรนักอย่างดินแดนแถบอเมริกาเหนือและออสเตรเลีย ก็ถูกวัฒนธรรมที่คลั่งใคล้ น้ำเมายึดเป็นอาณานิคม นอกจากนั้นความเมายังแตกต่างกันไปตามแต่ช่วงเวลาและสถานที่ เป็นทั้งการเฉลิมฉลอง พิธีกรรม ข้ออ้างที่จะต่ออายุใครต่อใคร เป็นหนทางที่ช่วยให้ตกลงใจหรือยอมเซ็นสัญญา รวมไปถึงวิถีปฏิบัติพิลึกๆ อีกนับพัน เวลาชาวเปอร์เซียโบราณมีเรื่องสำคัญทางการเมืองต้องตัดสินใจ พวกเขาจะอภิปรายเรื่องนั้นกันสองครั้ง คือตอน

เมาครั้งหนึ่งและตอนไม่เมาอีกครั้งหนึ่ง ถ้าได้ข้อสรุปเดียวกันทั้งสองครั้ง
จึงจะนำไปปฏิบัติจริง

และนั่นก็คือเรื่องราวในหนังสือเล่มนี้ นี่ไม่ใช่เรื่องของเครื่องดื่ม
แอลกอฮอล์ แต่เป็นเรื่องของความเมา ไม่ว่าจะป็นสารพัดหลุมพราง
ที่ซุกซ่อนหรือเรื่องราวของทวยเทพแห่งความเมามาย ตั้งแต่ นินคาสี
(Ninkasi) เทพีแห่งเบียร์ของชาวสุเมเรียน ไปจนถึงกระท้ายี่เมา 400 ตัว
แห่งเม็กซิโก

มีอยู่สองข้อที่เราควรทำความเข้าใจก่อนเริ่มเรื่อง ข้อแรก นี่คือ
ประวัติศาสตร์ ฉบับย่อ ประวัติศาสตร์ฉบับสมบูรณ์ของความเมากเทียบ
ได้กับประวัติศาสตร์ฉบับสมบูรณ์ของมนุษยชาติใดๆ นี่เอง และคงต้อง
ใช้กระดาษมากมายมหาศาล แต่ผมตัดสินใจแล้วว่า จะเลือกเฉพาะบาง
ประเด็นในประวัติศาสตร์มาพินิจดูว่าผู้คนรับมือกับความเมามายอย่างไร
ชาลูนในแถบไวลด์เวสต์ ร้านขายเอล (ale) ในอังกฤษยุคกลาง หรือ
ซิมโพเซียมของชาวกรีกเป็นอย่างไรกันแน่ เวลาหญิงสาวอียิปต์โบราณ
อยากออกไปดื่ม ความจริงแล้วพวกเธอทำอะไร แน่หนอนว่าแต่ละคำคิน
ย่อมแตกต่างกันไป แต่คงจะช่วยให้พอนึกภาพออกบ้าง แม้จะยังคลุมเครือ
ก็ตาม

หนังสือประวัติศาสตร์ชอบบอกเราว่าคนนั้นคนนี้เมา แต่กลับไม่
อธิบายรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ของการดื่ม เป็นต้นว่าดื่มที่ไหน กับใคร
ดื่ม ณ ช่วงเวลาใดของวัน การดื่มมักมีกฎเกณฑ์ต่างๆ รายละเอียดอยู่ แต่
แทบไม่เคยมีใครจดบันทึกกฎเกณฑ์เหล่านั้นไว้ ตัวอย่างเช่น แม้ปัจจุบัน
ในอังกฤษจะไม่มีกฎหมายบังคับ แต่ทุกคนต่างรู้ว่าต้องไม่ดื่มก่อนเที่ยงวัน
เว้นแต่ที่สนามบินและในการแข่งขันคริกเกต ซึ่งสาเหตุเป็นเพราะอะไรก็
ไม่รู้เหมือนกันครับ

ทว่าแม้จะมีกฎเกณฑ์ต่างๆ นานา แต่ยังไม่วายมีความเมามาย
ที่ยากจะควบคุม ใครบางคนในงานเลี้ยงคือกugel ที่เป็นผู้นิยมนาธิปไตย
เธอคนนั้นแหละครับ (ผมคิดว่าต้องเป็นผู้หญิงแน่ เพราะทวยเทพแห่ง

น้ำเมามากเป็นอิสรตรีเสมอ) ที่ผมอยากเฝ้าดู ถ้าจะให้ดี ผมอยากจับกุม
เธอมาถ่ายภาพบันทึกประวัติไว้เสียเลย แต่ก็ไม่แน่ใจว่าจะทำได้หรือไม่
อย่างน้อยที่สุดเมื่อมนุษย์ต่างดาวช่างสงสัยถามผมว่าความเมาคืออะไร
ผมจะได้มีอะไรให้เขาดูไงล่ะครับ